

ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:5 – Sayı:15 - Şubat 2021

koynunda büyüdüük

NECİB MAHFÛZ'UN TARİHİ ROMANLARINDA KADIN TIPLERİ
*TYPES OF WOMEN IN THE HISTORICAL ROMANS OF NAGUIB
MAHFOUZ*

DOI: 10.33404/anasay.873971

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

İbrahim ÜNALAN*

ÖZ

Necîb Mahfûz Modern Arap edebiyatında romanları ile tanınmış ve 1988 yılında Nobel edebiyat ödülüne layık görülmüş ünlü Mısır yazarıdır. Onun sembolik, toplumsal gerçekçi ve tarihi romanları mevcuttur.

Necîb Mahfûz roman yazmaya başladığı ilk yıllarda eski Mısır'ın devamı niteliğindeki firavunlar dönemine merak sarmış ve bununla ilgili olarak 'Abesu'l-Akdâr (1939), Radûbîs (1943) ve Kifâh Tîbe (1944) isimli üç roman yazmıştır.

Birçok yazar gibi Necîb Mahfûz'un romanlarında da farklı kadın tipleri bulunur. Romanın genellikle ana karakterlerinden biri olan ve önemli bir rol üstlenen kadın tipleri romanın olay örgüsünde önemli yer edinir. Çocuksuzluk özlemi çeken bir anne adayını veya şehvetiyle erkekleri baştan çıkaran bir kadın onun romanlarındaki kadın tiplerine örnek verilebilir. Bu bağlamda Necîb Mahfûz, toplumun her kesiminden kadınları konu edinmiş ve romanlarında çeşitli kimliklerde kadın tipleri ortaya koymuştur.

1- Makale Geliş Tarihi: 03. 02. 2021 Makale Kabul Tarihi: 14. 02. 2021

* Öğretim Görevlisi, Bayburt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, iunalan@bayburt.edu.tr, **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0002-3656-8832>

Bu çalışmada Necîb Mahfûz'un 'Abesu'l-Akdâr, Radûbîs ve Kifâh Tîbe isimli tarihi romanlarında geçen kadın tipleri ele alınacaktır. Söz konusu bu üç romanda geçen kadınların, fiziki ve ruhî tahlilleri yapılarak Necîb Mahfûz'un tarihi romanlarında çizdiği kadın portresi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Necîb Mahfûz, 'Abesu'l-Akdâr, Radûbîs, Kifâh Tîbe, Kadın Tipleri

ABSTRACT

Naguib Mahfouz is a famous Egyptian writer known for his novels in Modern Arabic literature and was awarded the Nobel Prize in literature in 1988. His works include historical, socialist realist and symbolic novels.

In the first years when he started to write novels, Naguib Mahfouz became interested in the Pharaonic period, which was the continuation of Ancient Egypt, and he wrote three novels called 'Abesu'l-Akdâr (1939), Radûbîs (1943) and Kifâh Tîbe (1944).

Like many writers, there are different types of women in Naguib Mahfouz's novels. Female types, who are generally one of the main characters of the novel and have an important role, take an important place in the plot of the novel. These types of women can sometimes be a mother longing for childlessness, or sometimes a passionate woman who seduces the man with all her lust. In this context, Naguib Mahfouz focused on women from all parts of the society and revealed types of women with various identities in his novels.

In this study, the types of women mentioned in Naguib Mahfouz's historical novels 'Abesu'l-Akdâr, Radûbîs and Kifâh Tîbe will be discussed. Physical and spiritual analysis of the women in these three novels will be made and the portrait of the woman drawn by Najib Mahfuz in his historical novels will be revealed. **Keywords:** Naguib Mahfouz, 'Abesu'l-Akdâr, Radûbîs, Kifâh Tîbe, Types of Women

I. Giriş

Necîb Mahfûz, 11 Aralık 1911'de Kahire'nin el-Cemâliyye Semti'nde doğmuştur (Gâlî, 1988, s. 11). Babası küçük bir devlet memuru olan Mahfûz, 1924'te ailesiyle birlikte Kahire'nin modern bir mahallesi olan el-'Abbâsiyye'ye taşınmış ilk ve orta öğrenimini burada tamamlamıştır. 1934 yılında Kahire Üniversitesi felsefe bölümünü bitirdikten sonra aynı alanda yüksek lisansa

başlamıştır. Şeyh Mustafa Abdurrâzzık'ın danışmanlığında “İslam Tasavvufunda Estetik” isimli bir tez almış fakat tezini tamamlamadan yüksek lisansı yarıda bırakmıştır (Şalak, 1979, s. 43). 1988 yılında Arap Nobel Edebiyat Ödülü alan Mahfûz, 30 Ağustos 2006 günü Kahire’de vefat etmiştir.

1932 yılında James Baikie'nin 13 bölümden oluşan *Eski Mısır* isimli kitabını İngilizce'den Arapça'ya çevirmiş ve bu çeviri Mahfûz'un yazarlık alanındaki ilk çalışması olmuştur. Ayrıca bu çalışması Selâme Mûsâ'nın *el-Mecelletu'l-Cedide* dergisinde bölümler halinde yayınlanmıştır. Necîb Mahfûz, kısa hikâyeler yazarak yazarlık konusunda kendini geliştirmeye çalışsa da bir müddet sonra bununla yetinmeyerek roman yazmaya başlamıştır (Yıldız, 1998, s. 31). Bu alanda çok sayıda roman örneği vermiş ve modern dönem Arap edebiyatının en verimli yazarlarından biri olmuştur. Bizim burada sözünü edeceğimiz tarihi romanın dışında toplumsal gerçekçi ve sembolik romanları da vardır. Bu nedenle araştırmacılar onun edebi hayatını üç merhalede incelemişler; tarihi dönem, gerçekçi dönem ve sembolik dönem olarak üçe ayırmışlardır.

Tarihi roman örneklerini verdiği dönemde, Mısır tarihi ilgisini çekmiş ve milliyetçilik akımlarının yaygın olması sebebiyle konusunu eski Mısır medeniyetinden alan romanlar yazmıştır. *'Abesu'l-Akdâr (1939)*, *Radûbîs (1943)* ve *Kifâh Tibe (1944)* bu dönemin eserleridir. Bu romanların üçünü de İngilizler'in Mısır'ı işgali üzerine Mısır halkının bir tepki olarak yöneldiği firavun milliyetçiliği akımından etkilenerek yazmıştır (Ünalın, 2012, s. 46). Tarihi roman türünün toplumun kötü koşullarını yansıtamadığını düşünerek 1944'te yayınladığı *Kifâh Tibe*'den sonra tarihi roman yazmayı bırakmış ve gerçekçi romanlara yönelmiştir (Ünalın, 2012, s. 47).

'Abesu'l-Akdâr, Necîb Mahfûz'un yayımlanan ilk romanıdır. Bu romandan önce de roman yazma denemelerinde bulunmuş fakat onları yayımlamamıştır. Bu eserini 1935-1936 yıllarında kaleme almış, 1939'da yayımlamıştır. Ardından 1936-1937 yıllarında *Râdûbîs* ve 1937-1938 yıllarında da *Kifâh Tibe* isimli romanını yazmıştır (Ürün, 2002, s. 207).

Bu romanları Mısır halkının İngiliz işgaline karşı bir tepki olarak yöneldiği firavun milliyetçiliği akımından etkilenerek yazılmıştır. Ona göre firavunlar dönemi gelişmişliğin zirvesidir ve ülkenin içinde bulunduğu kötü şartlara firavunlar dönemi hayatı çerçevesinde çözümler üretmek gerekir (Ünalın, 2012, s. 63). Mahfûz'un “eski Mısır'a olan ilginiz nereden kaynaklandı?” sorusuna verdiği cevap şöyledir:

“Çocukluk yıllarımdan kalma bir şey ve galiba annemin etkisi, annem çok okurdu. Her şeyden önce firavunlar dönemini severdi. Birlikte tarihi yerleri ziyaret ederdik. Annemin bu merakı benim eski Mısır’la tanışmamı sağladı. Çocukluğumda hem firavun, hem de Kıbtî uygarlığıyla iç içe oldum.” (Bardakçı, 1988, s. 4-7)

Mahfûz’un eserlerinde kadının yeri ayrıdır. Ona göre kadınsız bir hayat düşünülemez. O eserlerinde tek bir kadın tipine yer vermemiş kadınlara çeşitli roller vererek farklı kadın tipleri ortaya çıkarmıştır. Çocukları için her türlü sıkıntıya ve acıya katlanan kadınlar, isyankâr kadınlar, eşini yarı ilah olarak gören vefakâr kadınlar bu kadın tiplerinden birkaçıdır. Mahfûz daha çok bin dokuz yüz otuzlu yılların orta kesiminden olan genç kadınların hayatlarını anlatmıştır. Onların kadınsı duygularını ön plana çıkararak okuyucuya sunmuştur. Ayrıca kadınların hayatını anlatmada yeni bir üslup geliştirmiş kadının aile ve toplum içindeki yerini sınıflandırmıştır. Romanlarında çizdiği kadın figüründe annesinin de büyük yeri olmuştur. el-Cemâliyye’de iken kadınların annesine olan ziyareti, evlerinin önüne oturup annesi ile yaptıkları sohbetler, fala bakmaları el-Abbâsiyye’ye taşındıklarında aynı şekilde değişik tiplerdeki kadınların annesine gelmesi ve onların diyalogları onun romanlarının konusu haline gelmiştir (Ürün, 2002, s. 141-142). Diğer taraftan Necîb Mahfûz’un geçmişte yaşadığı aşk maceraları da onun romanlarındaki kadın tiplerini etkilemiştir. Onu büyük ölçüde etkileyen ilk aşkı ve daha sonra yaşadığı gönül ilişkileri sebebiyle farklı tiplerde ve karakterlerde birçok kadınla tanışmış, bunlara zaman zaman romanlarında yer vermiştir (Ürün, 2002, s. 80).

Necîb Mahfûz’un üç tarihi romanında da birbirinden farklı kadın tipleri karşımıza çıkar. Özellikle romanın ana karakterlerinden olan kadınlar baskın kişilikleri ile okuyucuya sunulmuştur.

1. ‘Abesu’l-Akdâr: Necîb Mahfûz’un ilk tarihi romanıdır (Mahfûz, t.y). 1939’da, Kahire’de al-Macalla al-Cadîda matbaasında beş yüz adet basılmıştır. 1982 yılında onuncu baskısı yapılmıştır. Yazar bu romanı önce *Hikmet Hûfû* (*Keops’un Hikmeti*) adıyla yayınlamak ister fakat Selâme Mûsâ’nın isteği üzerine ‘*Abesu’l-Akdâr (Kaderin Cilvesi)* olarak değiştirir (Ünalın, 2012, s. 42). Romanda, kaderin insan hayatındaki yeri, yazgıların değişmezliği, kader karşısında insanoğlunun boyun eğişi anlatılmaktadır. Necîb Mahfûz kader, yazgı, alın yazısı gibi soyut kavramları tarihin gerçekliği ışığında adeta somutlaştır-

mıştır. Belli başlı olaylar zinciri etrafında bu kavramlara yeni bir boyut getirmiş ve insanı bir kez daha bu konular üzerinde düşünmeye sevk etmiştir.

Böylesine derin ve karmaşık bir konu Necîb Mahfûz'un '*Abesu'l-Akdâr* romanında öyle güzel anlatılmıştır ki roman bir tarihi kitap havasından çıkmış birbirini izleyen, kişide heyecan bırakan hadiseler yumağına dönüşmüştür (Ünalın, 2012, s. 67). Olaylar örgüsü şu şekildedir:

Mûn Ra'nın oğlu ve aynı zamanda romanın başkahramanı Dedef doğduğu zaman, bir kâhin çocuğun büyüdüğünde firavunun tahtını ele geçireceğini bildirir. Bunu duyan firavun, Mûn Ra'ya savaş açar, Mûn Ra'nın çocuğunu öldürüp tahtını tehlikeden kurtarmayı amaçlar. Bu durumu haber alan Mûn Ra', çocuğu ve annesini çok güvendiği hizmetçisi Zâyâ'ya emanet eder ve onları Sanka'ya gönderir. Firavun Mûn Ra'nın sarayını basar ve başka bir çocuğu Mûn Ra'nın oğlu Dedef zannederek öldürür. Çocuk hasretiyle yanıp tutuşan Zâyâ hislerinin esiri olur ve Dedef'in annesi uyuduğu sırada Dedef'i kaçıır. Bu esnada Zâyâ'nın kocası Karda firavun piramitlerinin yapımı esnasında ölür. Kaçırdığı çocukla ortada kalan Zâyâ, piramitlerin başmüfettişi Bışarû ile evlenir. Dedef büyür, askeri okula gider ve başarılı bir asker olur. Başarılarından dolayı Dedef, firavunun oğlu Ra'haûf'un sarayında komutan olarak atanır. Ra'haûf, babası firavunun devlet yönetimini beğenmez ve ihtirasına yenik düşüp bir gece yarısı babasını öldürmek ister. Ancak Dedef Ra'haûf'u öldürüp firavunun canını kurtarır. Bu durum üzerine firavun, Mısır'ın yönetimini kendi çocuklarına değil Dedef'e bırakmak ister. Ardından Dedef'in yıllar önce öldürmek istediği Mûn Ra'nın oğlu olduğunu öğrenir. Buna rağmen onun kararı değişmez, ne yaparsa yapсын ilahi adaletin yerini bulacağını söyler ve kendi elleri ile Dedef'i tahta geçirir ve kızını da ona verir.

Eser tarihi bir roman özelliği gösterse de arka planda çok fazla mesaj içermektedir. Hizmetçi Zâyâ'nın çocuk hasreti onu ihanete sürüklemiştir. Kral'ın oğlu Ra'haûf hırsına yenik düşer ve babasını öldürmek isterken kendi ölür. Dedef iyi yetişmiş bir asker olmasının yanı sıra itaatkâr ve sadık biridir. Onun bu sadakati Mısır'ın yönetiminin ona geçmesini sağlar. Bunlara da sebep olan asıl husus kaderdir. Bir insan kadere karşı her ne kadar önlem almaya çalışsa da kaderden kaçamaz. Kader insanı takip eden bir gölge gibidir. İnsan ne yaparsa yapсын kaderini değiştiremez ve günü geldiğinde kaderini yaşamaya mahkûmdur. *Abesu'l-Akdâr* romanında geçen kahramanlar insana özgü çeşitli duyguları

birebir yansıtmaktadır. Hırs, bencillik, sevgi, merhamet, pişmanlık, acımasızlık, kin ve nefret, sadakat, özlem gibi birbirine zıt insani duygular kahramanların kişiliğini oluşturmuştur. Romanda geçen kadın kahramanlar şunlardır:

Zâyâ: Ana karakter Dedef'ten sonra romandaki en önemli şahsiyettir. Mûn Ra'nın tapınağında hizmetçilik yapar ve Mûn Ra'ya oldukça sadıktır. Kâhin güvenip eşi ve çocuğunu ona emanet eder. Zâyâ'nın çocuğu olmaz. Zâyâ'nın eşi Karda, Mısır piramitlerinde işçi olarak çalışmaktadır. Uzun yüzlü, koca burunlu, geniş omuzlu ve düzgün konuşan biridir. Karda Zâyâ'nın kısırlığını onun bir kusuru olarak görür, bu durumunu sürekli onun başına kalker. Sık sık üstüne başka bir kadın getirmekle onu tehdit eder. Zâyâ bu duruma çok üzülür fakat dua etmekten başka elinden bir şey gelmez. Zaman zaman umutsuzluğa düşer ve Tanrı'ya şikâyetle bulunur.

Ey rabbim! Niçin ilahlar bizi annelikten mahrum ederler? Kadını yaratmanın hikmeti nedir o halde? Çünkü annelik olmadan kadın olmaz. Anneliği olmayan kadın sarhoş etmeyen şarap, kokusuz gül ve imansız ibadet gibidir. Ah yazık!" (İrven, 2015, s. 66)

Zâyâ, arabadaki kâhin kadın ve çocuğa baktıkça kadının çocuğuna gösterdiği sevgiyi gördükçe ona imrenir. Yaşlı kâhini babalık duygusunu tadamayacak, çocuğunun ve karısının içinde bulunduğu durumu kaldıramayacak kadar yaşlı bulur (Ünalın, 2012, s. 80).

Burada çocuksuzlukla imtihan olan ve çocuk özlemi çeken bir kadın vardır. Bu yönü ile çocuksuzluk motifi de karşımıza çıkar. Zâyâ kâhinin güvenini kazanmış olmasına rağmen ona ihanet eder ve onun çocuğunu annesinin bağrından koparıp alır. Bu yönü ile de nefesine yenilen, duygularının esiri olan bir kadın olarak karşımıza çıkar. Zâyâ bir taraftan işlediği suçun vicdan azabını duyarken bir taraftan da kendince haklı sebepler üreterek psikolojisini rahatlatmaya çalışır. Kâhinin çocuğunu, kendisi için Tanrı'nın gönderdiği bir hediye olarak görür. Çocuğu kendi çocuğu gibi benimser, onu alıp kocasına götürmeyi hayal eder.

Necip Mahfûz, burada Zâyâ'nın psikolojik tahlilini yapar ve onun yaptığı hata karşısında yaşadığı ikilemi ve çıkmazı gözler önüne serer. Zâyâ Dedef'i kaçırmak bir nebze olsun bebek özlemini dindirmeye çalışsa da yine mutlu olmaz çünkü sevinçle eşine haber vermeye gittiğinde onun ölüm haberini alır. Bebeğinin olmadığına isyan eden Zâyâ bu kez de eşinin ölümüne isyan eder:

“Ah benim kötü şansım! Ey efendim! Kaderler benim bu zayıf sinemden başka, oklarını atacak kimse bulamadı mı?” (İrven, 2015, s. 78)

Zâyâ'nın kocasının ölümüne olan üzüntüsü de çok sürmez. Piramitlerin başmüfettişi Bişarû'yu beğenir. Onu iyi kalpli ve sevecen bulur. Aynı şekilde Bişarû da Zâyâ'dan hoşlanmaktadır. Yazar zaman zaman Bişarû'nun ağzından Zâyâ'ya beğenisini bildiren ifadelere yer verir. Zâyâ önce Bişarû'nun evine hizmetçi olarak girer fakat bu süre zarfında kadınlığını da kullanarak Bişarû'yu etkiler ve Bişarû ile Zâyâ evlenir. Zâyâ hizmetçi olarak girdiği Bişarû'nun sarayına hanım olur. Bu saray, aynı zamanda Dedef'in yetişeceği saraydır. Çocuk üç yıl özel ilgi ile büyütülür, o yıllarda Mısır'da âdet böyledir. Çocuk annesinin kucağından ancak yatmak için ayrılır. Anne ve çocuk arasında güçlü bir bağ oluşur. Kadın annelik duygusunu bol bol yaşar. Çocuk Tanrılar arasında Mısır âdetlerini öğrenerek yetişir (Ünalın, 2012, s. 80). Bu yönü ile Zâyâ şefkatli ve merhametli bir annedir, Dedef'i sevgi ve şefkatle büyütür ve onu çok iyi yetiştirir. Ayrıca Bişarû'nun önceki evliliğinden olan çocukları Hina ve Nâfâ'ya karşı da son derece merhametli ve adaletli olmuştur.

Zâyâ fiziki olarak gösterişli, çekici ve şefkatli bir kadındır. Yazar, Zâyâ'yı Bişarû'nun ağzından bal rengi gözleri, yuvarlak, bronz yüzü olan genç ve güzel bir kadın olarak tasvir etmiştir. Necip Mahfûz Zâyâ'nın ruhsal çözümlenmelerini son derece başarılı bir biçimde ortaya koymuştur. Buna göre Zâyâ merhametli, güvenilir, adaletli, duygusal bir kadındır. Her ne kadar başkasının çocuğunu kaçırarak büyük bir hata yapsa da özünde iyi bir insandır. O çocuksuzluk özlemini başkalarının çocukları ile telafi etmeye çalışmıştır ve bu özlem onu hata yapmaya sevk etmiştir. Romanda Zâyâ'nın mantığı ve vicdanı arasındaki amansız mücadelesi, bencilliğine yenik düşmesi, kendi içinde yaşadığı çelişkiler dikkat çeker.

Yazar romanda bencillikten açıkça söz etmez fakat insanın bencilliğine yenik düşmesini ve bunun getirdiği sonuçları bazı hadiseler çerçevesinde üstü kapalı biçimde okuyucuya ders olarak verir. Zâyâ'nın çocuğu olmamasını ve kocasının çocuk istemesini kendine bahane göstererek küçük bir bebeği annesinin kucağından çekip alması bu duruma örnek verilebilir. Zâyâ duygularının esiri olmuş, kendi annelik duygusunu tatmin etmek için bencilce davranmış, bebeği annesinin sütünden mahrum bırakmıştır (Ünalın, 2012, s. 78).

Merisi: Firavun'un kızıdır. Aynı zamanda firavunun oğlu Ra'haûf'un aynı anneden kardeşidir. Ra'haûf'dan sonra tahtın tek varisi Merisi'dir. Kırmı-

zı yanaklı, siyah yuvarlak gözlü, güzelliğiyle herkesi büyüleyen biridir. Dedef Merisi'ye âşık olur ve kral onları evlendirir. Gururlu ve haysiyetli biridir. Dedef'in Merisi'yi görmesi tamamen bir tesadüf üzerine kuruludur. Nâfâ çiftçi kız diye bir resim çizer, burada çizdiği kız aslında firavunun kızı Merisi'dir. Dedef Nâfâ'yı ziyaretinde resmi görür ve resimdeki bu kıza âşık olur. Dedef kızı bulur, önce onu bir köylü kızı zanneder fakat çok geçmeden onun firavunun kızı olduğunu öğrenir. Dedef ona birçok kez aşkını ilan eder fakat Merisi başlarda onun bu aşkına kayıtsız kalır. Hatta Dedef'in sevgisine karşı onun bu umursamaz tavrı Dedef'i üzer fakat yaptığı işlerle bir süre sonra Merisi'nin kalbini çalar. Merisi de Dedef'e aşkını ilan eder ve onunla evlenmek istediğini söyler.

Ride Didit: Dedef'in annesi, Mûn Ra'nın karısıdır. Mûn Ra, onu ve çocuğunu korumak için onları Zâyâ'ya emanet eder fakat Zâyâ onun uyumasını fırsat bilerek Ride Didit'in çocuğunu çalar ve onu çöl karanlığında yapayalnız bırakır. Bedeviler Ride Didit'i esir alır. Dedef, Sina bedevilerine üç bin kişinin katılımı ile bir savaş düzenler. Bu savaş sonunda ele geçirilen esirler madenlerde çalıştırılmak üzere Menes şehrine götürülür. Buradaki esirlerden biri de Dedef'in öz annesi Ride Didit'tir. Ride Didit'in Mısır dilini güzel konuşması Dedef'in ilgisini çeker. Kadın yirmi yıl önce kaçırılıp esir düştüğünü söyler. Dedef kadına acır onu yanına alır. Bu kadın onun öz annesidir ve kader onları bir araya getirmiştir (*Ünalın*, 2012, s. 48). Dedef daha sonra Ride Didit'i evlerinde misafir eder ve Ride Didit yirmi yıl sonra Zâyâ ile karşılaşır. Ride Didit her şeyi Dedef'e anlatır. Böylece Dedef, Zâyâ'nın annesi olmadığını ve öz annesinin Ride Didit olduğunu öğrenir.

Katâ: Mûn Ra'nın başka bir hizmetçisidir. Mûn Ra'nın karısı Ride Didit ile aynı gün doğum yapar. Mûn Ra, Katâ'nın çocuğunu kendi çocuğuymuş gibi firavuna sunar. Mûn Ra, Katâ'nın odasına girince Katâ bebeği olduğu için kâhinin kendisini tebrik edeceğini düşünür. O esnada Mûn Ra, firavun ve adamlarından kaçamayacağını anlar ve kendini öldürür. Firavun ve adamları da Katâ ve bebeğini Mûn Ra'nın ailesi olarak düşünüp onları öldürür. Mûn Ra'nın sözlerinden onun samimi ve ihlas sahibi biri olduğu anlaşılır.

Sarca Didi: Mûn Ra'nın hizmetçilerinden bir diğeri. Nankör ve hain biridir. Ride Didit'in doğumunda onun yanında bulunmuş ve büyük kâhinin müjdesini duymuştur. Bu haberi gizlice firavuna bildirmiş ve sonrasında firavunun Mûn Ra'nın sarayına sızmasına yardımcı olmuştur. Bu nedenle de efendisi Mûn Ra'ya ihanet etmiştir.

Mir Tît Fis (Mirsifis): Firavunun eski eşidir. Ra‘haûf’un ve Merisi’nin annesidir. Oğlunun ölümünden dolayı büyük üzüntü duymuştur. Bu kadın kahramanların dışında sadece ismi geçen ve çok az yer verilen başka kadın kahramanlar da bulunmaktadır. Nâfâ’nın eşi ve diğer kadın kahramanlar buna örnek teşkil eder.

Mahfûz’un ‘*Abesu’l-Akdâr* romanındaki kadın kahramanları incelediğimizde toplumun farklı kesimlerinden kadın tipleri ile karşılaşırız. Bunlar hizmetçiler, kraliçeler ve esir kadınlardır. Burada kadın annelik yönü ön plana çıkarılarak verilmiştir. Annelik Hz. Allah’ın kadınlara verdiği en önemli özellik ve en güzel hediyedir. Romanda olaylar annelik duygusunun etrafında gelişir. Çocuksuz kadın, çocuk sahibi olmak için her şeyi göze alan kadın, sevgi ve şefkati ile çocuğunu en iyi şekilde yetiştiren kadın portresi karşımıza çıkar. Diğer taraftan romanın arka planında ise bencil, sadakatsiz, ihanet eden kadın tipleri yer almaktadır.

2. Râdûbîs: Necîb Mahfûz’un ikinci tarihi romanıdır (Mahfûz, t.y). İlk kez 1943’de Kahire’de Mısır matbaasında yayımlanmıştır ve 1981’de onuncu baskısı yapılmıştır. Mahfûz katıldığı ilk edebi yarışma olan Kûtu’l-Kulûbi’d-Demirtasiyye isimli yarışmaya Râdûbîs adlı tarihi romanıyla katılır. Yarışma kurulu başkanı olan Ahmed Emin sonuçlar açıklandıktan sonra kendisini çağırır. Romanda geçen araba ve atlıların mantıksız olduğunu çünkü romanın anlatıldığı dönemde bunların bulunmadığını söyler. Mahfûz ise olayı daha cazip kılmak için bunları kullandığını ifade eder (Ünal, 2012, s. 46).

Bu romanında firavun ile Râdûbîs’in aşkı ve bu aşkın yol açtığı sıkıntılar anlatılmaktadır. Mahfûz, duygularının esiri olan bir kadının peşine düşüp ülke işlerini aksatan bir devlet yöneticisinin gerek çevresi gerekse halk nazarındaki bakışını bize fevkalade bir biçimde verir. Ayrıca hırslarına ve aşklarına yenik düşen iki insanın sonunu gözler önüne serer (Ünal, 2012, s. 94). Romanda geçen kadın şahıslar şunlardır:

Râdûbîs: Romanın ana kahramanı olduğu gibi kitabında ismini teşkil eder. Dice Kenti’nde, sarayda yaşayan şarkıcı bir kadındır. Hizmetçileri, yardımcıları vardır. Güzel, uzun boylu, çekici, hafif meşrep bir kadındır. Onun güzelliğini gören ve gözlerine bakan erkekler kendilerini ondan alamaz. O karşısına çıkan erkekleri yakan bir ateştir. Birçok erkeği güzelliği ile baştan çıkarır ve onları deli eder. Son derece gururlu ve kendini beğenmiş biridir. Diğer taraftan

utangaç, heyecanlı bir kadındır. Özgürlüğüne düşkündür, kolay kolay kimseye boyun eğmez. Kimsenin cariyesi ve kölesi olmak istemez. Aksine erkekler onun esiri olsun ister. Geçici ilişkiler yaşar ama kimseye bağlanmaz. Daha çok anlık heves ve zevklerin peşindedir. Birçok kişiyle birlikte olur ama kimseye kendini teslim etmez. Kimsenin kendisini yönetmesini ve kendisine hâkim olmasını istemez. Olaylar karşısında soğukkanlı ve sakinidir. Aynı zamanda hırslı ve şehvet düşkündür. Altın terlikler, altın işlemeli şallar, bahçesinde havuzu bulunan büyük ve iyi döşenmiş sarayı onun lüks hayatının bir göstergesidir. Râdûbîs, firavunu (II. Mendev) ilk olarak Nil Bayramı'nda görür ve görür görmez ona âşık olur. Râdûbîs'in sarayına çok sayıda erkek girip çıkar. Hepsisi de onunla birlikte olmayı ister hatta aralarında kura çekerler fakat Râdûbîs hiçbirini arzulamaz. Onun akli fikri firavundur. Bütün gece onu düşünür ve arzular.

Râdûbîs serinlemek için havuza girdiği sırada bir kartal gelir, Râdûbîs korkar ve suyun altına girer. Başını sudan çıkardığı sırada kartal onun altın terliğini alıp uçar ve bir müddet sonra genç firavunun kucağına atar (Ünalın, 2012, s. 100). Firavun o esnada Nil Bayramı'ndadır. Havadan kucağına düşen altın terliğe bir anlam veremez. Başını kaldırıp gökyüzüne baktığında bir kartalın son derece manidar biçimde ona baktığını görür ve çok geçmeden kartal uçup gider. Firavun şaşkınlık içinde terliği inceler ve yanındaki adamlarıyla birlikte çeşitli varsayımlarda bulunurlar. Adamlarından Sohef, terliğin Dice Kenti'nde yaşayan şarkıcı Râdûbîs'e ait olduğunu bildirir. Bunun üzerine firavun (II. Mendev), Râdûbîs'in sarayına gelir. Onu karşısında gören Râdûbîs büyük şaşkınlık yaşar.

“...Adam ona döndü, hayretler içinde kaldı. Karşısındaki firavunun ta kendisi idi. Bu adam ikinci firavun Mendev'den başkası değildi. Kadın şaşırdı, nerede ise bayılacaktı. Acaba bu bir rüya mıydı? Bu yüzü iyi tanıyordu. İki defa görmüştü, unutamazdı. Bu görüşmeye hazır değildi, bu görüşmeyi hiç beklemiyordu. Misafirleri için o kadar çok süsleniyordu. Kaldı ki firavunun karşına bu şekilde mi çıkacaktı. Kendine çok kızdı.” (Ünalın, 2012, s. 99)

Aralarında geçen konuşmalardan sonra firavun Râdûbîs'e terliğini verir. Roman boyunca kahramanların dilinden kader kavramı vurgulanmıştır. Râdûbîs, kartal tarafından terliğinin kaçırılmasını kader olarak görür. Râdûbîs daha sonra terliğinin firavunun kucağına düştüğünü öğrenince bunun kaderden başka bir şey olamayacağını düşünür (Ünalın, 2012, s. 98).

Firavun da görür görmez Râdûbîs'i çok beğenir, onun güzelliği karşısında büyülenir ve birlikte bir gece geçirirler. Bu şekil görüşmeye başlarlar ve bir

müddet sonra ilişkileri tüm ülkede duyulur. Firavun Râdûbîs ile aşk yaşamaktan devlet işlerini ve ülke yönetimini unuttur, saraya uğramaz olur. Ülkenin durumu girerek kötüleşir. Kâhinlerin ve halkın firavuna olan güveni iyice sarsılır. Halk firavunu ülkenin gelirini Râdûbîs'e yedirmekle suçlar. Kâhinlerin durumu ve halkın tepkisi Râdûbîs'i rahatsız eder ve Râdûbîs kraldan kâhinlerin üzerine ordu gönderip onlara savaş açmasını ister. Râdûbîs yalnızca firavunu baştan çıkarmakla kalmaz, bir süre sonra ülke işlerine de karışmaya başlar. Râdûbîs'in esiri haline gelen firavun ise Râdûbîs'in sözünden çıkmaz. Hafif bir kadın uğruna kraliçe gibi soylu ve asil bir kadından vazgeçer. Millet in işlerinde harcaması gereken paraları Râdûbîs'in sarayına harcar, onun sarayına altından duvarlar ve süsler yaptırır. Nil Bayramı'nın olduğu gün halk firavuna karşı ayaklanır ve çıkan arbedede firavun ölür. Firavunun ölümünü duyan Râdûbîs de zehir içerek kendini öldürür (Ünalın, 2012, s. 107).

Romanda Râdûbîs'in kişiliğini ortaya koyan kilit noktalardan biri de Binamon ile karşılaşması olur. O zamana kadar dişiliği, cinselliği ön planda yaşayan Râdûbîs, Binamon'u tanıdıkça ve onun saflığını gördükçe annelik duyguları kabırır.

Kraliçe: Sakin, akıllı, sağduyulu, sabırlı ve gururlu bir kadındır. Firavunun (II. Mendev) kendisini aldattığını bilmesine rağmen sükûnetini bozmaz, ona geri dönmesini sabırla bekler. Zaman zaman uğradığı bu haksızlıktan dolayı kendini yalnız ve çaresiz hissetse de çoğunlukla güçlü kalabilmiştir. O ülkesi için gururunu ayaklar altına alır ve istemeye istemeye Râdûbîs'in sarayına gider. Mutluluğunu, güvenini ve sevdiği kocasını ondan aldığı için Râdûbîs'e karşı büyük bir nefret ve öfke duyar. İkisi arasında kıyasıya bir laf mücadelesi geçer. Kraliçe, Râdûbîs'in pişkinliğine ve terbiyesizliğine karşı olgunluğunu sürdürmüş ve onun yüzünden ülkenin ne duruma geldiğini bildirmiştir.

Necîb Mahfûz, Râdûbîs romanı ile iki zıt kadın portresi çizmiştir. Bu iki kadının tek ortak özelliği firavunu sevmeleridir. Râdûbîs her ne kadar aşağılık, ahlaksız, basit bir kadınsa Kraliçe de bir o kadar asil, soylu ve seçkin bir kişiliktir. Râdûbîs kendi şehvetinin peşinde olan bir kadındır, onun için önemli olan arzularıdır. Onun arzuları her şeyden önemli ve üstündür. Aksine Kraliçe kendi menfaatini ve sevgisini arka plana alır ve ülkenin içinde bulunduğu durumu öncelik edinir. Ülkesini kurtarmak için aşağılık bir kadının ayağına gidecek kadar fedakâr ve yüce gönüllüdür.

Ülkesinin itibari için Râdûbîs gibi hafif bir kadının sarayına gitmeyi göze alır, onun istediği kralı yeniden elde etmek değildir. Kralın davranışlarından dolayı onu ve ülkeyi bekleyen tehlikelerden duyduğu endişe onu Râdûbîs'e götürmüştür. Bir kraliçe olmasına rağmen kibirlenmeden Râdûbîs ile konuşur fakat Râdûbîs kendisini erkeklerin kraliçesi olarak gördüğü için kibirlenir. Kraliçenin gösterdiği saygıyı ve anlayışı Râdûbîs gösteremez. Devlet işlerine karışmaya ve krala yön vermeye çalışır (Ünalın, 2012, s. 108). Hem kralın ülkede itibarını yitirmesine hem de ölmesine neden olur. Romanın sonunda intihar ederek zayıf kişiliğini bir kez daha ortaya koymuştur. Romanda bu iki ana kadın karakterin dışında hizmetçi, cariyeye gibi rollerde başka kadın kahramanlar da yer almaktadır.

3. Kifâh Tîbe: Necîb Mahfûz'un son tarihi romanıdır (Mahfûz, t.y). 1944'te Kahire Mısır Matbaasında yayımlanmıştır. Romanın 1979'da onuncu baskısı yapılmıştır. Yazar bu eserleriyle Mısır Milli Eğitim Bakanlığı hikâye ödülünü kazanmıştır (Ünalın, 2012, s. 46, 54).

Roman Mısır tarihinin 17. hanedanlığın son devri ile 18. hanedanlığın başlangıç dönemlerini ele almaktadır. Kifâh Tîbe Mısır halkının Hiksos işgaline karşı verdiği mücadelesini ele alır. Mahfûz bu romanda atalarının benzer bir işgale karşı verdikleri mücadeleyi işleyerek, İngiliz işgaline karşı nasıl başkaldırmak gerektiğini ifade etmeye çalışır. Vaka I. Ahmose'nin firavunluk yaptığı M.Ö. 1550 ile 1525 arasındaki dönemi kapsar. Romanda kahramanlar bağımsız yaşama isteği, vatan ve millet sevgisi ile savaşmış, her türlü fedakârlığı yapmıştır. Canlarından, mallarında geçen Mısır kralı ve ailesi pes etmeyerek bu şehir ve bu şehirde özgür yaşamak için çalışmışlardır. Yazar diğer tarihi romanlarında olduğu gibi bu romanında da Mısır halkını ve Mısır krallarını övmüş, onları adeta yüceltmıştır. Kralları milletini çok seven, milleti için canını ortaya koyan, hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan birileri olarak ele almıştır. Mısır halkı da krallarına çok güvenmekte, onların yaptığı her şeyi doğru olarak görmektedir (Ünalın, 2012, s. 114).

Eser aslında iki ayrı bölümden oluşur. İlk başta Kral Seqenenre Tao dönemi ve onun döneminde Teb Şehri için verilen mücadele anlatılır. Ne yazık ki bu mücadele sonuçsuz kalır ve düşman şehri esir alır. "On Yıl" adı verilen ikinci bölümde ise yıllar önce ülkesini terk etmek zorunda kalan prensin ülkesine geri dönüşü, ülkesi ve halkı için verdiği direniş ele alınır. Prens kendisini tüccar ola-

rak tanıtarak, şehre girmeyi başarır ve kralın huzuruna çıkarılır. Firavun önce ticaret yapmasına izin vermez fakat altınları görünce dayanamaz, şehrin kapılarını onların gemisine açar. Gemi Teb şehrine ulaşırken prensesin (firavunun kızının) gemisiyle karşılaşılır ve prenses ile tanışılır (Ünalın, 2012, s. 128).

Eserde geçen kadın kahramanlar şunlardır:

I. Ahhotep: Kral Seqenenre Tao'nun annesidir. Saygın, soylu, altmış yaşlarında bir kadındır. Bu kadına Mısır halkı arasında büyük bir saygı duyulur. Kral yapacağı pek çok işte annesine danışır. Kral, Teb şehri için savaşır savaşmamakta kararsız kalır ve bu durumu Kutsal Timuçin Ana olarak isimlendirilen annesine anlatır. Annesi her zaman ordunun güçlenmesi ve askerinin artması için çalışmıştır. Teb şehri için yapılan mücadelede etkin bir rol oynar. Oğlunu cesaretlendirir ve verdiği kararda onu destekler. *“Oğlum sana söylüyorum. Yoluna devam et kararını uygula. Tanrı sana yardım etsin. Tanrının isteği bu görünüyor. Umarım isteklerini gerçekleştirip bu ülkeyi ve bütün Mısır'ı kurtarırısın”* sözleri ile oğluna duyduğu güveni ve temennisini dile getirir (Ünalın, 2012, s. 124).

Nefertari: Teb halkının baş düşmanı Hiksos'un kızıdır. Necib Mahfuz prensesi şu şekilde tasvir etmiştir: *“Prensesin, sanki nurdan bir yüzü vardı. Gözleri güzel ve sarışındı. Dudakları güzeldi. Beyaz kıyafeti vardı, çok güzel bir hava estiriyordu. Yüzü güzeldi, gururluydu, zengindi. Hem heybetli durmuştu hem de bir o kadar güzeldi. Gözleri mavi ve gökyüzü gibi temizdi.”* Babası Teb halkına çok eziyet etmiştir. Ahmos prensesi görür görmez ona âşık olur, prenses içinde Ahmos tam aradığı erkektir fakat Ahmos'un intikam ateşi aralarındaki en büyük engeldir. Ahmos mücadele sonunda askerlerinin yarı çıplak vaziyette prensesi esir aldığını görür. Prensese olup biteni anlamaz çünkü Ahmos ona gerçek kimliğini söylememiştir. Prensese onu Essiz isimli bir tüccar olarak tanır. Prensese dik başlıdır, karşısındaki kişiye boyun eğmeyen asi bir kişiliğe sahiptir. Aynı zamanda şımarık, kibirli, kendini beğenmiş ve gururludur. Bu romandaki en etkin kadın kahramandır. Ahmos ile uzunca diyaloglarına yer verilmiştir. Ahmos her ne kadar prensesi sevse de asla ona boyun eğmez, onun sevgisinin esiri olmaz. Zira onun yegâne amacı vatanını kurtarmak ve atalarının intikamını almaktır. Bu romanda her ne kadar kadın figürler arka planda olsa da onların çevresinde olaylar geliştiği için özellikle prensese ve Kutsal Timuçin Ana romandaki önemli kadın figürlerdir. Biri yol gösteren destek veren bir bilge diğeri de gururlu, şımarık, kendini beğenmiş bir kral kızıdır. Onun bu tavrı Ahmos'un

hedefine ulaşmasında önemli rol oynamıştır. Zira Ahmos onu değil ülkesini tercih etmiştir.

SONUÇ

Necîb Mahfûz'un gerek tarihi romanlarında gerekse toplumsal gerçekçi ve sembolik romanlarında kadının önemli bir yeri vardır. Mahfûz, romanlarında kadınların fiziki tasvirlerinin yanı sıra ruhsal betimlemelerini de son derece başarılı bir biçimde yapmıştır. Abesu'l-Akdâr'da çocuksuzluk özlemi çeken ve annelik yönü baskın olan bir kadın tipi mevcuttur. Râdûbîs'de kendi arzuları ve şehveti için ülke yönetimini hiçe sayan ve kendisini erkeklerin kraliçesi olarak gören bir kadın figürü karşımıza çıkar. Mahfûz bu romanında onun zıt karakterini de verir. O her ne kadar hafif ve kendini beğenmiş bir kadınsa kraliçe de onun aksine soylu, fedakâr ve alçak gönüllü bir kadındır. Necîb Mahfûz son romanı Kifâh Tîbe'de ise bilge ve yol gösterici özelliği olan kadın tipini ortaya koymuştur. Bunun karşısında ise şımarıklığı ve aşağılayıcı tavırları ile ön plana çıkan prenses bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Bardakçı, M. (Aralık 1988). Necîb Mahfûz'la Edebiyat ve Nobel Söyleşi. *Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*, ss.4-7.

Gâlî, Ş. (1988). *Necîb Mahfûz min'el-Cemâliyye ilâ Nobel*. I. Baskı. Kahire: Vazârat al-i'lâm.

İrven, N. (2015). *Necîb Mahfûz'un 'Abesu'l-Akdâr Adlı Romanının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mahfûz, N. (t.y.). *Abesu'l-Akdâr*. Kahire: Mektebetu Mısır.

Mahfûz, N. (t.y.). *Râdûbîs*. Kahire: Mektebetu Mısır.

Mahfûz, N. (t.y.). *Kifâh Tîbe*. Kahire: Mektebetu Mısır.

Şalak, 'A. (1979). *Necîb Mahfûz fî Mechûlihi'l-Ma'lûm*. Beyrut.

Ünalın, İ. (2012). *Necîb Mahfûz'un Tarihi Romanları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ürün, K. (2002). *Necip Mahfuz Toplumsal Gerçekçi Romanları*. Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları.

Yıldız, M. (1998). *Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mustafa KAYA

**18. YÜZYILDA ANKARA'DA TİFTİK İPLİĞİ VE SOF TİCARETİ YAPAN YABANCI TACİRLERE
YÖNELİK KANUNSUZLUKLAR**

Şuayp ATEŞ

**1075-1099 / 1664-1688 TARİHLİ ANONİM BİR ESERE GÖRE II. VİYANA SEFERİ'NDE
OSMANLI ORDUSU**

Fatih KIYICI

**DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ (1950-1960) ERZURUM KAMU YATIRIMLARINA BİR ÖRNEK:
TORTUM HİDROELEKTRİK SANTRALİ**

Fevzi Rifat ORTAÇ - Ali KURT - Meriç KILINÇ

**ÖĞRETİM ELEMANLARININ KALİTE GÜVENCESİ ALGISININ ÖLÇÜMLENMESİ, BİR VAKIF
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

İbrahim ÜNALAN

NECİB MAHFÛZ'UN TARİHİ ROMANLARINDA KADIN TİPLERİ

Işlay DOĞMUŞ - Sait YILDIRIM

ÇALIŞMA HAYATINDA YAŞLI OLMAK

Şuayip ÇELEMOĞLU - Alper ATICI

**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İLKOKUL YAPILARINA BİR ÖRNEK: MALATYA GAZİ
İLKOKULU**

Nazan ÇİFTÇİ TOMBAL

MELİH CEVDET ANDAY'IN ŞİİRLERİNDE KULLANILAN DOĞA UNSURLARI

Cülay ORUÇ

Nilüfer GÖLE, SEKÜLER VE DİNSEL: AŞINAN SINIRLAR

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

